

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

Editörler
ÖZGÜR TÜFEKÇİ
FEVZİ KIRBAŞOĞLU

KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Özgür Tüfekçi

Doç. Dr. Tüfekçi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi Müdürü ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Aynı zamanda, İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu olan CESRAN International'ın (www.cesran.org) kurucusu ve Genel Direktörüdür. Sheffield Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler yüksek lisans derecesi ve Coventry Üniversitesi'nden Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler doktora derecesi almıştır. Başlıca araştırma alanları Avrasyacılık, Ulus İnşası, Milliyetçilik Teorileri, Jeopolitik Kuramlar ve Yükselen Güçlerdir.

Fevzi Kırbaoğlu

2015 yılında Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

KARADENİZ:

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon

Kapak Tasarımı / Sayfa Düzeni

KTÜ Stratejik Araştırma Merkezi

Baskı: KTÜ Matbaası, TRABZON

Tel: 0462 377 21 43

Adres: KTÜ Yayınları Satış Bürosu

Tel: 0462 377 22 32

Üniversiteler Yayın yönetmeliğinin 6. maddesine göre bu eserin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir.

Bu eserin herhangi bir kısmının izinsiz ve kaynak gösterilmeden alıntılanması, internet sitelerinde yayınlanması, pdf ya da kitap şeklinde parayla satılması yasaktır. Aksi eylemde bulunanlar telif hakları yarasından doğan tüm yükümlülükleri peşinen kabullenmiş sayılırlar.

KARADENİZ:

2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler

Editörler: Özgür Tüfekçi & Fevzi Kırbasoğlu

İçindekiler

TAKDİM	8
1. BÖLÜM: Bölge Ülkelerinin 2021 Görünümü	
Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022.....	13
RUKİYE PATAN	
Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022.....	48
HÜLYA KINIK	
Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar	72
VAHİT GÜNTAY	
2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları	94
MUHARREM BAYRAK	
Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022.....	136
HASAN YILMAZ	

Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022 .. 182

NÜKHET GÜNTAY

Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022 211

EDA TUTAK

2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve
Ekonomi Alanındaki Değişimler 247

MELTEM HASANÇEBİ ve FEVZİ KIRBAŞOĞLU

Ukrayna'da Direnişin Bir Yılı: 2022 285

ADNAN SEYAZ

Yunanistan: 2022 315

GÖKHAN ÖÇALAN

2. BÖLÜM: Uluslararası Aktörler ve Geniş Karadeniz Havzası

ABD'nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnacılığı
Üzerinden Bir Okuma 354

MURAT ÜLGÜL

NATO'nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü 386

KEMAL GÖKÇAY ve MURAT ÇEMREK

Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin'in Rolü: Türkiye ile
Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi 406

MÜGE YÜCE

Avrupa Birliği'nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022
Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme 425

FEVZİ KIRBAŞOĞLU ve MELTEM HASANÇEBİ

3. BÖLÜM: Geniş Karadeniz Havzasında Sınıraşan Sorunlar

2022 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Rol Alan Muharip Devlet
Dışı Aktörlerin İncelenmesi 448

AHMET ATEŞ

Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa
Enerji Krizi 469

ANIL ÇAĞLAR ERKAN ve AYÇA EMİNOĞLU

Rusya Federasyonu'ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş
Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir
Değerlendirme 516

MUHAMMET NEGİZ ve NİMET KALKAN

YAZARLAR 569

TAKDİM

Karadeniz: 2022 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler yayın serisi üçüncü yılında hem bölgesel hem de küresel gelişmelere odaklanarak bölge ile ilgilenen araştırmacılar için bir başvuru kaynağı olma hedefini bu yılda devam ettirmekte.

Oldukça yoğun gündem içerisinde çok büyük bir emeğin ürünü olarak sizlerle buluşan ve 2022 yılının değerlendirmesini içeren eserimizde birbirinden değerli yazarlarımız çalışmalarını uzmanlıkları çerçevesinde sunarken analitik yaklaşımlarıyla birbirini tamamlayan bölümlerle kitaba bütüncül bir perspektif katmaktadırlar.

2022 yılında Karadeniz Havzasındaki gelişmelerin ele alındığı bu kitapta on yedi makale yer almaktadır. Üç bölümden oluşan kitabımızın ilk bölümünde havzadaki ülkelerden onunun 2022 yılında yaşadıkları süreçler masaya yatırılırken; ikinci bölümde uluslararası aktörlerin havzaya yaklaşımları ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise nispeten daha bağımsız makalelerle Karadeniz havzası farklı açılardan incelenmekte ve okuyucuya ilk iki bölümdeki makaleleri analitik olarak birleştirebilecekleri alan sunulmaya çalışılmaktadır.

Birinci bölüm Rukiye Patan'ın Türkiye'nin iç ve dış politika alanında ve ekonomik kapasitesinde önemli gelişmelerin gerçekteştiği bir yıl olan 2022'yi değerlendirdiği "*Girişimci ve İnsani Dış Politika Işığında Türkiye: 2022*" başlıklı çalışma ile başlamaktadır. Akabinde Hülya Kınık Azerbaycan'ın 2022 yılında genel görünümü üzerine bir çerçeve sunma amacı

taşıyan “Barış ve Çatışma İkileminde Çözüm Arayan Azerbaycan: 2022” makalesi; Vahit Güntay “Bulgaristan için Zorlu 2022 Yılı: Ukrayna Savaşı ve İç Politikada Çalkantılar”; Muharrem Bayrak “2022 Gelişmelerinin Ermenistan İç ve Dış Politikasına Yansımaları”; Hasan Yılmaz “Batı ile Birleşme Sürecinde Gürcistan: 2022”; Nükhet Güntay “Savaşın ve Ekonomik Krizin Gölgesinde Moldova: 2022”; Eda Tutak “Tarihin Etkisinde, Savaşın Sınırında Romanya: 2022”; Meltem Hasançebi ve Fevzi Kırbaşoğlu “2022 Ukrayna Savaşı Sonrası Rusya: İç-Dış Politikada ve Ekonomi Alanındaki Değişimler”; Adnan Seyaz “Ukrayna’da Direnişin Bir Yılı: 2022”; Gökhan Öçalan “Yunanistan: 2022” başlıklı makaleleriyle havza ülkelerini ele almaktadırlar.

İkinci bölümde ise havzanın dışındaki aktörlerin havza ülkelerine yaklaşımları ve politika oluşturma süreçleri Murat Ülgül’ün “ABD’nin Karadeniz Politikası, 2022: Amerikan İstisnaclığı Üzerinden Bir Okuma”; Kemal Gökçay ve Murat Çemrek’in “NATO’nun Geniş Karadeniz Havzasındaki Rolü”; Müge Yüce’nin “Karadeniz Havzasının Güvenliğinde Çin’in Rolü: Türkiye ile Olası İş Birliği Unsurlarının Etkisi” ve Fevzi Kırbaşoğlu ve Meltem Hasançebi’nin “Avrupa Birliği’nin Doğu Ortaklığı Politikası: 2022 Gelişmeleri Işığında Bir Değerlendirme” başlıklı makaleleriyle incelenmektedir.

Son bölümde ise ilk iki bölümdeki makaleleri tamamlayıcı ve birleştirici olarak Ahmet Ateş “2022 Rusya-Ukrayna Savaşı’nda Rol Alan Muharip Devlet Dışı Aktörlerin İncelenmesi”; Anıl Çağlar Erkan ve Ayça Eminoğlu “Geniş Karadeniz Havzasında Sınır Aşan Sorunlar: Avrupa Enerji Krizi”; Muhammet Negiz ve Nimet Kalkan “Rusya Federasyonu’ndaki Kısmi Seferberlik Kararı: İş Dünyası ve İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Bir Değerlendirme” makaleleriyle elinizdeki eserin tamamlanmasını sağlamışlardır.

Yıllık mahiyetinde hazırlanan çalışmanın bu sayısının yayımlanması hususunda yazılarıyla katkıda bulunan değerli yazarlarımıza ve kitabımıza teveccüh gösteren saygıdeğer okurlarımıza teşekkür ederiz.

DOÇ. DR. ÖZGÜR TÜFEKÇİ
KTÜ-SAM Müdürü

ARŞ. GÖR. FEVZİ KIRBAŞOĞLU
KTÜ-SAM Araştırmacı

Trabzon - Ekim 2023

Uluslararası
Aktörler ve Geniş
Karadeniz
Havzası

2. BÖLÜM

KARADENİZ HAVZASI'NIN GÜVENLİĞİNDE ÇİN'İN ROLÜ: TÜRKİYE İLE OLASI İŞ BİRLİĞİ UNSURLARININ ETKİSİ

Müge Yüce

[Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]

Giriş

Karadeniz'de Rusya'nın saldırgan dış politika atılımları ile başlayan çatışma ortamı ve istikrarsızlık, Karadeniz ile bağlantısı olan daha geniş coğrafyalarda meydana gelen ekonomik, sosyal ve politik gerilimler ile birleşerek geniş çaplı bir rekabetin unsuru haline gelmiştir. 2008'de Osetya Savaşı ile başlayıp, 2014'te Kırım'ın ilhakı ile devam eden Rusya'nın yayılma stratejisi, Ukrayna Savaşı'ndan sonra Avrupa Birliği (AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin'in de orta ve uzun vadeli güvenlik algulamalarını etkileyen bir nitelik kazanmıştır. 2011'den sonra Ortadoğu'da meydana gelen yönetim değişiklikleri, Doğu Akdeniz'de enerji jeopolitiğini değiştirme potansiyeli olan gelişmelerin yaşanması, Güney Kafkasya'da Dağlık Karabağ Savaşı ve COVID-19 pandemisi ile küresel ekonomide ortaya çıkan durağanlaşma eğilimi Geniş Karadeniz Havzası'nın diğer tüm bileşenleri gibi Türkiye'yi de etkilemiş ve Türk dış politikasının genel yönelimi üzerinde radikal kırılmalar meydana getirmiştir.

Karadeniz'e kıyaslı olan ülkeler arasında stratejik konumu ve tarihsel ilişkileri sebebiyle ayrı bir önemi olan Türkiye, değişen dış çevresinden algıladığı güvenlik tehditleri arttıkça geleneksel

müttefikleri ile anlaşmazlık yaşamış ve Ukrayna Krizi'nin yaratmış olduğu kaos ortamını diplomatik yollarla faydaya çevirmek istemiştir. Özellikle Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı yürüttüğü Dağlık Karabağ Savaşı'nda, Rusya ile Ukrayna arasında doğrudan iletişimin sağlanması ve ateşkes görüşmelerinde Türkiye coğrafi ve tarihî bağlarını uzlaştırıcı diplomatik adımlarla birleştirerek etkili bir aktör haline gelmiştir. Türkiye'nin savaşa taraf ülkelerin liderleri ile doğrudan yaptığı görüşmeler ile Antalya Diplomasi Forumu gibi platformları kullanarak önderlik ettiği uzlaşma görüşmeleri, Karadeniz Havzası'nda yeniden şekillenmekte olan güç mücadelesinde yadsınamayacak bir güç olduğu imajını güçlendirmiştir.

Türkiye'nin içerisinde yer aldığı coğrafi ulaştırma hatlarının önem kazanması bu yeni atmosfer içinde sayılabilecek önemli dinamiklerden bir tanesi olmuştur. Asya ve Avrupa arasındaki ticaret, ulaştırma ve enerji hatları konusunda Hazar ve Karadeniz çevresindeki bölge sınırlı bir rol oynamış olsa da Rusya'nın 2014 Kırım işgali, Azak Denizi'ndeki hâkimiyeti ele geçirmesi ve Ukrayna Savaşı sonrasında Hazar Bölgesi ve Karadeniz kıyısındaki ülkeler Asya-Avrupa rotası üzerinde jeopolitik ve jeostratejik bir alternatif konumuna gelmiştir (Meister, 2022: 2). Dünya Bankası tarafından 2022 yılında hazırlanan *Ukrayna Savaşı'nın Küresel Ticaret ve Yatırma Etkisi* başlıklı rapora göre Çin ile Avrupa arasında Kazakistan ve Rusya üzerinden sağlanan sevkiyat %40 oranında azalmıştır. Ukrayna Savaşı'nın başlangıcından itibaren kullanılmayan kuzey rotasına alternatif olarak Türkiye'nin içinde yer aldığı Orta Koridor ve Trans-Hazar ticaret rotası kullanılmaya başlamıştır (WB, 2022; Eldem 2022: 1). 2015 yılında ilan edilen Orta Koridor projesi ile bu ticaret rotasının daha aktif hale getirilmesini amaçlayan Türkiye, 2016 yılında Çin ile karşılıklı bir mutabakat antlaşması imzalayarak Kuşak Yol İnisiyatifi'nin anahtar aktörlerinden birisi haline gelmiştir. Bu kapsamda Karadeniz Havzası'nda yer alan ülkelerin üyesi

olduğu Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü (KEİ)'nin kurucu üyesi olmasının yanı sıra, Karadeniz'e kıyısı olan üç NATO üyesinden biri olan Türkiye; Rusya ile artan iş birliğinin de etkisiyle, Kremlin'in en önemli müttefiki haline gelen ve Karadeniz Bölgesi'nde etkisini artırmak isteyen Çin için önemli bir partner haline gelmiştir.

2049 yılında Çin'in 100. Kuruluş yıl dönümünde Çin halkının yeniden dirilişini ve Çin Rüyası'nı hayata geçirme projesi ile Türkiye'nin 2023 vizyonunu bir araya getirme motivasyonunun iki ülke arasındaki ilişkiyi ekonomi ve kültür alanlarının ötesine taşıyacağı, bağlantı hatlarının güvenliğinin sağlanması için güvenlik iş birliğini de gerektireceği ön görülmektedir (Işık ve Zou, 2019: 291). Buna ek olarak Çin ve Rusya'nın etkin olduğu Şanghay İş Birliği Örgütü'nün 2021 yılında Suudi Arabistan, Mısır ve Katar gibi Orta Doğu ülkelerine Diyalog Partneri Statüsü tanınması Pekin'in bölgedeki ilişkilerini güçlendireceği ve Türkiye'nin iş birliğine ihtiyaç duyacağına işaret etmektedir.

Çin'in Karadeniz Havzası'ndaki etkisini ve ilişkilerini ele alan çalışmalar, çoğunlukla bölge ülkelerinin Kuşak Yol İnisiyatifi (KYİ) içerisindeki konumları, bu kapsamda Çin tarafından yapılan yatırımlar ve projeler üzerinden ele alınmıştır. Benzer şekilde Türkiye Çin ilişkileri de KYİ kapsamında artan Çin yatırımları ve ekonomik ilişkilerdeki potansiyellere odaklanılarak incelenmiştir. Türkiye'nin Çin ile artan ilişkisi otoriter yayılma teorisi, orta güçte devletlerin hegemonik güçlerle ilişkileri, Batı-sonrası dünya düzeni, jeo-ekonomik rekabetin ikili ilişkilerde yol açtığı değişimler gibi çeşitli açılardan ele alınmıştır (Yılmaz ve Yıldırım, 2018; Öniş ve Yalılıkun, 2021; Özşahin vd. 2021; Güneylüoğlu, 2022). Ancak Türkiye ile Çin arasındaki ilişkilerin Karadeniz havzasında meydana gelen değişimler çerçevesinde daha geniş bir perspektif ile yorumlanması hem taraflar hem de bölgedeki diğer ülkeler açısından etkileri önemli olacak sonuçları ortaya çıkarma potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışmada Çin ve

Türkiye'nin Geniş Karadeniz Havzası'nda artan etkisi incelenerek Çin ile Türkiye arasında meydana gelecek olası iş birliği alanları ve bu iş birliğinin bölgesel güvenliğe etkileri analiz edilecektir.

Çin'in Karadeniz Bölgesi'nde Artan Etkisi

Çin'in uluslararası sistemde artan etkisine yönelik tartışmalar son on yıldır Kuşak Yol İnisiyatifi'ne odaklanan ve jeo-politik bakış açısının hâkim olduğu bir çerçeve içerisinde gerçekleşmektedir. Pekin, ulaşım ve bağlantı hatlarını kuvvetlendirerek bölgeler arasındaki etkileşimi artırmayı hedeflediği bu proje ile yalnızca jeopolitik güç dengelerinin değil aynı zamanda bölgesel sınırların, coğrafi tanımlamaların değişeceği yeni bir bakış açısı da sunmaktadır. "İnsanlığın ortak kader ve refah birliği" söylemi ile motive edilen bu bakış açısında Asya ve Avrasya bölgesinin ulusal sınırlar yerine kültürel ve ekonomik etkileşim ile yeniden tanımlanmasına yol açacağı ifade edilmektedir (Ergenç, 2015).

Rusya'nın askerî varlığı ve siyasi hâkimiyetinden kaynaklı olarak Karadeniz Bölgesi jeopolitik ve jeo-ekonomik bir rekabet alanı olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında bölge çeşitli aktörlerin ticari, siyasi, güvenlik ve ekonomik çıkarlarına yönelik yeni fırsatlar sunmaktadır. Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin yanında bu aktörlere AB, NATO, ABD ve Çin dâhil olmaktadır (Khokrishvili & Lebanidze, 2022: 191). Tüm bu aktörler arasında ulaştırma hatları, liman ve altyapı yatırımlarına öncelik vermesi sebebiyle etkisi en fazla artan ülkelerin başında Çin gelmektedir. Avrasya ülkeleri, KYİ ile ortaya çıkacak etkileşimin güvenlik çevresini en fazla etkileyeceği bölgeler arasında sayılabilir. Coğrafi olarak dağlık ve sınırlandırılmış yapısı ile dışa kapalı alt bölgeleri bulunan Avrasya, bu özelliğinin de etkisiyle içinde barındırdığı etnisiteler arasında çok sayıda çözülmemiş sorunların bulunduğu bir nitelik göstermektedir. KYİ ile tamamlanması planlanan ulaştırma hatlarının yaygınlaşması ile bölge

halklarının entegrasyon süreçlerinin de hızlanması önemli bir olasılık olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda Hazar ve Karadeniz rotasını kullanan ilk ulaştırma, 2022 yılında gerçekleştirilmiştir. Çin'in Xian şehriden yola çıkan ve 42 konteyner ile yaklaşık 316 ton yük taşıyan ilk kargo treni Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Romanya, Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti'ni geçerek Mannheim'a ulaşmıştır. Toplamda 11,300 km'lik bir mesafeden oluşan bu hat üzerinde Hazar Denizi ve Karadeniz'i kullanan deniz ulaştırma hatları da yer almaktadır (Xinhua, 2022; Silk Road Briefing, 2022).

Harita 1. Çin'den Avrupa'ya Demir Yolu

Kaynak: Railway China to Europe: Overview of Middle Corridor Service.

Diğer yandan Çin, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu projesini gerçekleştirmek üzere yatırım yaptığı Gürcistan, Azerbaycan ve Türkiye'de giderek daha etkili bir ekonomik güç haline gelmektedir. Bakü-Tiflis-Kars ulaştırma hattı henüz KYİ ile resmî olarak entegre edilen bir proje olmamakla birlikte bu hattın geçeceği ülkeler Çin'in projeyi gerçekleştirmesi için

istekli ve hazır olduklarını ifade etmektedirler (Kemoklidze, 2021: 85).

Pekin yönetiminin Karadeniz Havzası ve Doğu Akdeniz çevresindeki artan varlığı, Çin merkezli jeopolitik anlayışta Batı Asya olarak kabul edilen bölgeye yönelik ekonomik ve stratejik hesaplamaların bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Çin, ilk kez 2012'de Rusya ile başladığı ortak deniz tatbikatları kapsamında 2015 yılında Akdeniz'e ve 2019'da ise İran'ın da katıldığı Arap Denizi'ne donanmasını göndermiştir (Sheldon-Duplaix, 2022: 110-111). Diğer yandan diyalog ortakları arasında Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan'ın yer aldığı Şanghay İşbirliği Örgütü, 2022 yılında Semerkand Zirvesi sonrasında yayınladığı deklarasyon ile Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt ve Bahreyn Krallığı, Suudi Arabistan ve Katar'a diyalog partneri statüsü tanımıştır (SCO, 2022). Çin'in Ortadoğu, Kafkasya, Doğu Akdeniz ve Güney Avrupa'daki ülkelerin en önemli ticaret ortağı haline gelmiş olması, Pekin'in Karadeniz'i çevreleyen daha geniş bir coğrafyadaki gelişmelere daha duyarlı olması sonucunu getirecektir.

Çin, Batı Asya'da ve genel olarak küresel sistem içerisindeki jeopolitik ve ekonomik çıkarları gereği Karadeniz ve çevresindeki ülkelerin istikrarını önemsemektedir. Ancak, Çin dış politikasının temel ilkeleri gereği Pekin Karadeniz Havzası'nda askeri bir güç olarak güvenlik sağlayıcı rolü oynamak yerine bölgede ekonomik altyapıyı güçlendirerek refahı arttırmayı ve ekonomik katma değer aracılığıyla istikrar sağlayıcısı olmayı tercih edecektir. Nitekim Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan'da üstlenmiş olduğu altyapı, ulaştırma ve liman projeleri, Güney ve Güneydoğu Avrupa'da artan ekonomik varlığı Çin'i Karadeniz Havzası'nda yeni bir güvenlik ve istikrar modeli sunan bir aktör haline getirme potansiyeli taşımaktadır. Çin için Karadeniz Havzası şu anda birçok açıdan ikincil önemde kalsa da bölgede anahtar rolü bulunan Türkiye ve Rusya gibi ülkelerle geliştireceği ilişkiler,

Çin'i uzun vadede etkili bir oyun kurucu durumuna taşıyacaktır.

Ukrayna Savaşı Sonrası Türkiye'nin Bölgesel Güvenlikteki Rolü

Karadeniz Havzası'nın değişen jeopolitiğinde Rusya ve Türkiye merkezî bir rol oynamaktadır. Rusya Akdeniz, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Güney Avrupa'da güç kapasitesini artırmak için Karadeniz'i bir sıçrama tahtası olarak görürken Türkiye NATO üyesi bir ülke olarak kendisini doğu ve batı arasında köprü olarak görmektedir (Meister, 2022: 3). Rusya'nın Ukrayna Savaşı'nda tüm önemli limanları kapatması sonrasında Karadeniz Bölgesi'nde Doğu Ortaklığı, Karadeniz Sinerji, Orta Asya Stratejisi, Trans-Avrupa Networkü gibi inisiyatiflere odaklanan Avrupa için gelecek dönemde Ukrayna, Moldova, Gürcistan kadar Türkiye'nin ittifakı anahtar önemde görülmektedir (Meister, 2022: 8).

Suriye İç Savaşı, düzensiz göçmen sorunu ve Doğu Akdeniz'de enerji arama faaliyetleri gibi konularda ABD ve Avrupa Birliği ülkeleriyle çatışan çıkarlara ve farklı politika önceliklerine sahip olan Türkiye, Ukrayna ve Dağlık Karabağ Savaşları'nda bölgesel ve küresel barışa katkı sağlayan bir aktör olarak değerlendirilmiştir. Ukrayna Savaşı başladıktan kısa bir süre sonra Rusya ve Ukrayna'dan gelen üst düzey liderleri Antalya Diplomasi Forumu'nda bir araya getiren Türkiye, 2022 yılının Kasım ayında ABD ve Rusya istihbarat servisi başkanlarını Ankara'da buluşturmuş ve uluslararası güvenliğe yönelik tehditler konusunda fikir alışverişinde bulunulmasını sağlamıştır. Uluslararası kamuoyunda yankılanan bir diğer adım ise Türkiye'nin Rusya'yı Ukrayna'dan tahıl ihracatına izin vermesi yönünde ikna etmesi olmuştur. Tahıl koridorunun açılmasına öncülük eden ve NATO üyesi bir ülke olarak Rusya'nın karşısında yer almamaya çalışan Türkiye'nin izlediği politikanın temel motivasyonlarını açıklamaya çalışan birçok

çalışma yayınlanmıştır (Aljazeera, 2022; Euronews, 2022; Modern Diplomacy, 2023; Atlantic Council, 2023).

Rusya ve Ukrayna'nın Türkiye ekonomisi için taşıdığı önemin yanı sıra Erdoğan tarafından savaş sürecinde izlenen dış politikanın temel vurgusu; çatışmaların çözülmesi yönünde BM'nin etkisiz kalması, savaş sonrası kurulan düzenin yapısal zayıflıkları ile Rusya'ya karşı Avrupa'nın bir bütün olamayışına yapılan eleştiridir. İç politikada artan enflasyon ve sosyal istikrarsızlık sebebiyle toplumun birçok kesiminden ağır eleştiriler alan Erdoğan'ın karşısında yer alan muhalefet partilerinin AKP hükümetiyle paylaştıkları neredeyse tek ortak görüş de Rusya'nın Ukrayna'daki savaşının ortaya çıkardığı şeyin Batı'nın çifte standartları ve ikiyüzlülüğü olduğu görüşüdür (SWP, 2022). Batının Ukrayna'ya gerekli desteği vermediği yönündeki görüş, Türkiye'de son yıllarda devam eden Batılı müttefiklere ve NATO'ya karşı duyulan güvenin sorgulandığı tartışmaları da hızlandırarak Türk dış politikasına yön veren temel bir faktör haline gelmiştir. "NATO Şüpheliği" olarak literatürde yerini alan tartışmaya göre Türkiye'nin kendisine yönelik bir saldırı karşısında ihtiyaç duyacağı NATO desteğinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusu cevabı merak edilen önemli bir soru olarak varlığını sürdürmüştür. Nitekim Türkiye'nin hem NATO'nun kendisi ile hem de NATO'daki ortaklarıyla ilişkilerinde yaşadığı sorunlar, NATO şüpheliğinin ciddi şekilde yükselmesine sebep olmuştur (Çelik, 2023: 103).

Türkiye'nin geleneksel müttefikleriyle yaşadığı sorunlar ile dış çevresinden algıladığı güvenlik tehdidinin yükselmesi, Türk dış politikası karar vericilerinin bölgesel sorunlarda inisiyatif olarak bölgesel bir karar verici güç olma iradesinin kuvvetlenmesine yol açmıştır. Bu kapsamda Dağlık Karabağ Savaşı, Suriye İç Savaşı ve Ukrayna Savaşı'nda gerek çatışmaların sona erdirilmesi için arabuluculuk faaliyetleri gerekse savaş sonrası düzenin şekillenmesinde aldığı etkin rol ile Karadeniz Havzası'nda önemli bir güç olarak ön plana çıkmıştır.

Erdoğan'ın küresel ve bölgesel yönetiminde BM'nin yetersizliğini, uluslararası sistemin yapısal zayıflıklarını ve iç politikada artan Batı şüpheciliğine karşı Asya'nın yükselişini vurgulayan duruşu Türkiye'yi Çin için stratejik bir bölgesel aktör haline getirmektedir. Uluslararası toplumda önemi giderek artan bir konumda bulunan Çin ve Türkiye'nin karşılıklı ilişkilerini daha üst düzeye taşıması, küresel sorunlarda olduğu kadar Türkiye'nin güvenlik çevresini doğrudan etkileyen Karadeniz Havzası'nda da önemli etkileri beraberinde getirecektir (Yu, 2021: 255).

Çin-Türkiye İş Birliği ve Bölgeye Etkileri

Çin'in Karadeniz-Ortadoğu-Avrupa bağlantısındaki ülkelerle karşılıklı ve çok taraflı diplomasiyi kullanarak yürüttüğü ilişki modeli, Pekin'in bölgedeki artan etkisini hızlandırmıştır. Ancak, Türkiye ile ilişkiler tarihsel ve yapısal sorunlar sebebiyle kısıtlı bir düzeyde kalmıştır. Türkiye'nin Çin ile ilişkilerinin gelişimi başlıca iki temel faktöre odaklanılarak açıklanmaktadır. İç politikadaki değişime vurgu yapan ilk faktöre göre Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile gerilen ilişkileri sonrası Türkiye iç politikasında yükselen bir Batı-karşıtlığı meydana gelmiş bu da Çin ile ilişkilerin geliştirilmesinin önünü açmıştır. Diğer faktöre göre bölgesel ve küresel güç dağılımında meydana gelen değişim sonrasında Çin'in yükselen bir güç haline gelmesi Türkiye'yi ilişkileri geliştirme konusunda teşvik eden bir unsur olmuştur (Özşahin vd., 2021: 223). 2018 yılında Recep Tayyip Erdoğan *The New York Times* için yazdığı makalede ABD'nin tek taraflı eylemlerinin Amerika'nın çıkarlarına zarar verdiğini ve Türkiye'yi başka dost ve müttefikler aramaya zorladığını ifade etmiştir (The New York Times, 2018). Suriye ve Libya üzerinde ABD ve Türkiye'nin birbiri ile çatışan politikalar izlemeleri, Doğu Akdeniz'deki enerji arama faaliyetleri ve son olarak Türkiye'nin Rus hava savunma sistemlerini satın alması Türkiye ve ABD arasındaki ilişkileri giderek gergin bir noktaya taşıyan faktörler olmuştur (Sanders, 2021: 219).

Çin ve Çin'in öncülük ettiği uluslararası örgütler ile ilişkilerin arttırılması, Türk karar vericiler tarafından yükselen güçlerin tamamını kapsayan Asya'ya yönelme vizyonunun bir bileşeni olarak uygulamaya konulmuştur. Nitekim Türkiye, yeni bir müttefik ağı oluşturma çabaları kapsamında 2019 yılında T.C. Dışişleri Bakanlığı "Yeniden Asya" girişimini başlatmış ve bu kapsamda alanın önde gelen uzmanlarıyla görüş alışverişi, sertifika ve eğitim programları düzenlemiştir. "Yeniden Asya" girişimi, Türk diplomasisinin doğrudan Asya ülkeleriyle iş birliğine odaklandığı ilk inisiyatif olması sebebiyle önem taşımaktadır (Eliküçük Yıldırım, 2021: 28).

Türkiye-Çin ekonomik ilişkileri ve Çin'in Türkiye'ye yönelik yatırımları görece düşük olsa da Türkiye hükümeti Çin ile daha yakın ilişkiler geliştirme arayışı içindedir (Sander, 2021: 220). 2016 yılı Türkiye-Çin ilişkilerinin gelişiminde dönüm noktalarından biri olarak gösterilebilir. Türkiye, 2016 yılındaki darbe girişimi sonrasında iç politikada meydana gelen değişimler ve bölgesel güvenlik sorunlarında ABD ve AB ile yaşadığı sorunlar sonrasında dış politikasını çeşitlendirmek yönünde bir karar almış ve Batılı müttefikleri tarafından maruz kaldığı izolasyonu Avrasya ülkeleri ve Çin ile geliştirdiği iş birliği ile aşmaya çalışmıştır (Chen, 2020: 785). Nitekim Recep Tayyip Erdoğan ve Xi Jinping arasında tesis edilen Dışişleri Bakanları İstişare Mekanizması'nın ikinci toplantısı 2017 yılında Pekin'de düzenlenmiştir. Toplantı sonrası yapılan basın açıklamasında Mevlüt Çavuşoğlu, Çin'in Kuşak Yol İnişiyasitifi'ndeki liderliğini takdirle karşıladıklarını, orta koridor projelerinin entegrasyonu için Çin ile birlikte çalıştıklarını ve Türkiye'de kurulması planlanan 3. nükleer santrali de Çin ile birlikte kurmak istediklerini belirten bir konuşma yapmıştır (T. C. Dışişleri Bakanlığı, 2017). Bunlara ek olarak 2018 yılında Türk lirasında meydana gelen kriz, Çin ve Türkiye'nin çıkarlarının bir araya gelmesi için uygun çevreyi yaratmıştır (Yılmaz ve Yıldırım, 2018: 1208).

Çin ile Türkiye arasındaki dış ticaret istatistikleri iki ülke arasındaki ilişkilerin 2020 yılından itibaren önemli bir ivme kazandığını teyit etmektedir. 2022 yılının TÜİK verilerine göre Türkiye'nin Çin'e ihracatı 3,281 milyar ABD doları civarında gerçekleşmiş, bu rakamla Çin Türkiye'nin ihracat partnerleri sıralamasında 18. sırada yer almış ve toplam ihracatın yalnızca %1.3 oranı Çin ile gerçekleştirilmiştir. Aynı yılın ithalat verileri incelendiğinde 41 milyar ABD doları ile Çin, Rusya'dan sonra Türkiye'nin en büyük ikinci ithalat partneri olmuş ve toplam ithalatın %11,4'ü Çin ile gerçekleştirilmiştir (TÜİK, 2023). Verilerin daha anlamlı olabilmesi için Çin'in Karadeniz Havzası'ndaki diğer ülkelere yapmış olduğu ihracatta meydana gelen artış oranları karşılaştırılabilir.

Tablo 1. Karadeniz Havzası Ülkelerine Çin Tarafından Yapılan İhracatta Meydana Gelen Artış Oranı 2020-2021

Ülke	2020	2021	Değişim Oranı (%)
Rusya	50.8	67.7	33.2
Türkiye	22.5	31.6	40.5
Bulgaristan	1.81	2.56	41.7
Gürcistan	1,05	993 mil.	-5,87
Azerbaycan	981 mil	1.28	30.6
Romanya	5.84	6.89	18
Ukrayna	7.66	10.4	35.5

Kaynak: OEC World, China.

Tablodan görüldüğü üzere Karadeniz Havzası'nda Türkiye, Çin'in en fazla ihracat yaptığı ülkelerden biri haline gelirken, bu ihracatın son yıllarda en fazla artış gösterdiği ikinci ülke olmuştur.

Türkiye ile Çin arasında artan iş birliğinin merkez noktası, Kuşak Yol İnisiyatifi ve Orta Koridor projeleri olmuştur (Işık ve Zou, 2019: 289). 2013 yılında Çin tarafından ilan edilen Kuşak

Yol İnisyatifi kapsamında Çin merkezli şirketler tarafından Türkiye'de birçok altyapı ve ulaştırma projesi üstlenilmiştir. Türkiye, Orta Asya-Ortadoğu-Afrika-Avrupa ülkeleri ile olan tarihi ve siyasi bağlarıyla, AİGK, AGİT ve NATO üyeliğiyle ve jeopolitik konumu sebebiyle "Kuşak Yol" projesi için önem taşıyan stratejik ülkelerden biri konumundadır (Durdular, 2016: 90). Diğer yandan Türkiye tarafından hayata geçirilmek istenen Orta Koridor İnisyatifi ise Orta Asya ülkelerinden geçerek Hazar Denizi, Gürcistan ve Azerbaycan üzerinden Çin ile Türkiye'yi birbirine bağlamayı hedefleyen bir ulaştırma hattı projesidir. Orta Koridor İnisyatifinin iki temel projesi, Trans-Kazakistan demiryolu ile Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demiryolu hatlarıdır (Eldem, 2022: 2). Orta Koridor, Avrupa ile Asya arasında bir ticaret yolu olarak Kuzey Koridoruna oranla daha hızlı ve daha ekonomik, 2.000 km daha kısa, iklim koşulları bakımından da daha elverişli olup, deniz yoluna kıyasla ulaşım süresini 1/3 nispetinde (15 gün) kısaltmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2023). Ukrayna Savaşı'ndan önce Orta Koridoru kullanan kargo trafiği 2020-2021 arasında %52 oranında bir artış göstermiştir. 2022 Ocak ve Mart ayı arasında ise 2021 yılının aynı dönemine göre %120'den fazla bir artış kaydedilmiştir (Eldem, 2022: 4).

Orta Koridor ve KYİ kapsamında hayata geçirilen Yavuz Sultan Selim ve Osmangazi köprüleri, 18 Mart Çanakkale Köprüsü, Avrasya Tüneli, İstanbul Havalimanı ve Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu gibi projeler, Kuşak ve Yol İnisyatifi Projesi'ne ulaşım ve lojistik olarak katkı sağlamakta, bu da Çin için Türkiye'yi giderek önemi artan bir partner haline getirmektedir (Anadolu Ajansı, 2021). Tüm bu projelerin gerçekleştirilmesi sürecinde 2022 yılı itibarıyla Çin, Türkiye'de kayıtlı 1000'i aşkın şirkete ve 1 milyar doları aşan yatırım miktarına sahiptir (Silk Road Briefing, 2023).

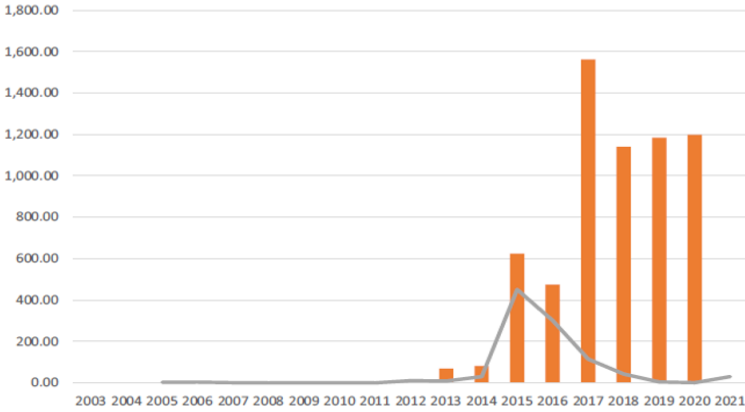
Çin'in Türkiye ile jeo-ekonomik yakınlaşması, Türkiye'nin yükselen ekonomik sorunlarını yönetmek için hayati önemde olan doğrudan yabancı yatırım ve finans kaynaklarının

çeşitlendirilmesi hedefini izleyen hükümet politikasına hizmet etmektedir (Güneşlioğlu, 2022: 560).

Çin açısından değerlendirildiğinde Türkiye'nin Balkanlar, Ortadoğu ve Avrupa'da sahip olduğu nüfuz sebebiyle Türkiye'nin katılımı ile KYİ'nin hedeflerinin daha kısa sürede gerçekleştirileceğine, ayrıca Türkiye'de uzun yıllardır devam eden AKP hükümetinin ve göreceli istikrarın Çin için önemli bir avantaj sunduğuna değinilmektedir (Akçay ve Qingye, 2020: 237).

Grafik 1. Çin'in Türkiye'deki DYY Stoğu ve Türkiye'ye DYY Akışı

(2002-2020, Milyon ABD doları)

Kaynak: Gürel ve Kozluca, 2022: 816.

Sonuç

Çin, Rusya ile birlikte ABD hâkimiyetindeki savaş sonrası düzene meydan okuyan ve Avrasya merkezli sayılan iki büyük güçten biri olarak kabul edilmektedir (Kirchberger, Sinjen ve Wörmer, 2022: 1). Her iki ülke de Hint-Pasifik kıyılarından kendilerine yönelecek olası bir çevrelenme tehdidine karşı Orta Asya-Kafkasya-Ortadoğu çıkışını ulusal güvenlikleri için hayati

önemde görmektedirler. Geniş Karadeniz Havzası'nın içinde kalan bu alt bölgeler, Türkiye, Gürcistan ve İran gibi orta büyüklükte bölgesel güçleri stratejik bir konuma taşımaktadır.

Yakın çevresinde meydana gelen gelişmelere aktif müdahalesi ve Rusya ile geliştirdiği yakın ilişkiler, Türkiye'yi Çin için iş birliği yürütebileceği ülkelerden biri haline getirmiştir. Nitekim Rusya'nın Ukrayna'da yürüttüğü savaşı "varoluşsal tehditlere karşı yürütülen bir savaş" olarak tanımlayan ve uluslararası sistemin mevcut durumunu 1. Dünya Savaşı öncesi döneme benzeten Çin kaynaklı bir makale, Türkiye'nin savaşın sona erdirilmesi için diplomasiyi kullanan bir ülke olarak teşekkür edilmesi gerektiğini dile getirmektedir (China Today, 2023). Türkiye uzun yıllardır aynı iktidar tarafından yönetiliyor olması açısından "istikrarlı", NATO, KEİ ve Türk Devletleri Teşkilatı gibi bölgesel örgütlerde aktif bir üye olması açısından "stratejik" ve mevcut uluslararası düzenin değişmesi gerektiği yönündeki vizyonu ile Çin'in hedeflerine ulaşmada "faydalı" olabilecek bir aktör olarak Çin'in hem Karadeniz Havzası'nda hem de daha geniş çaptaki politikaları için oldukça önemlidir. Ancak, Çin-Türkiye ilişkilerinin tarihten gelen yapısal zayıflıklarına ek olarak karşılıklı ticarete Türk tarafının sürekli açık veriyor olması Türkiye için ilişkilerin yönünü karşılıklı kazanca çevirmek adına büyük çabaları gerektirmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin özellikle 2015 sonrasında iç ve dış politika çevresinde yaşadığı kırılma noktaları ile ekonomisinde meydana gelen kırılmalıklar, Çin'i Türkiye için alternatif bir büyük güç konumuna taşımış olsa da ilişkilerin geleceğini belirleyecek olan temel dinamik karşılıklı bağımlılık düzeylerinin yönetilebilmesi olacaktır.

Çin'in KYİ aracılığıyla yumuşak gücünü arttırdığı Avrasya'da asimetrik karşılıklı bağımlılık ilişkileri kurduğu iddia edilmektedir (Güneylioğlu, 2022: 551). Bu bağımlılıklar üzerinden şekillenen politikaları Çin'in Karadeniz Havzası'nda gelecek dönemde AB ve NATO'ya ek olarak Rusya ile de karşı karşıya gelebileceği bir zemin yaratmaktadır. Doğu Asya ve

Pasifik'te ABD öncülüğündeki çevreleme politikaları ile mücadele eden Çin'in imparatorluk gelenekleri ve stratejik düşüncesi Pekin'i Karadeniz Havzası'nda daha sürdürülebilir, bölge ülkelerinin iş birliğine ihtiyaç duyan bir ilişki kurmaya zorlayacak, bu da Türk dış politikası ve ekonomisi için fırsatları beraberinde getirecektir.

Kaynakça

- Akçay, Nurettin ve Tang, Qingye (2020). Turkey's Perceptions of China's Belt and Road Initiative (2013–2017): Media and Think-Tanks Discourse Analysis. *China Report*, 56(2), 221–241. <https://doi.org/10.1177/0009445520916877>
- Aljazeera (2022, 15 November). "As Russia's war in Ukraine drags on, Turkey's role expands" by Andrew Wilks. <https://www.aljazeera.com/news/2022/11/15/how-turkey-positions-itself-during-the-war-in-ukraine>
- Atlantic Council (2023, 1 March). "One year into the war, it's time for Turkey to reconsider its Ukraine-Russia balancing act" by Yevgeniya Gaber. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/turkeysource/one-year-into-the-war-its-time-for-turkey-to-reconsider-its-ukraine-russia-balancing-act/>
- Anadolu Ajansı (2021, 30 Mart). Türkiye stratejik konumuyla ulaşım rotası 'Orta Koridor'da kilit ülke haline geldi. Zeynep Canlı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-stratejik-konumuyla-ulasim-rotasi-orta-koridorda-kilit-ulke-haline-geldi/2192372>
- Chen, Yang (2020). Developments in China–Turkey Relations: A View From China. *Critical Sociology*, 46(4-5) 777-787. <https://doi.org/10.1177/0896920519885001>
- China Today (2023, 08 March). Diplomacy, Ukraine War and Peace by Clifford A. Kiracofe. http://www.chinatoday.com.cn/ctenglish/2018/commentaries/202303/t20230308_800324706.html

- Çelik, Sinem (2023). Tarihsel Süreç İçerisinde Türkiye’de NATO Şüphencilği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(25), 95-115.
- Eldem, Tuba (2022). Russia’s War on Ukraine and the Rise of the Middle Corridor as a Third Vector of Eurasian Connectivity. German Institute for International and Security Affairs. SWP Comment 2022/C 64. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/russias-war-on-ukraine-and-the-rise-of-the-middle-corridor-as-a-third-vector-of-eurasian-connectivity>
- Eliküçük Yıldırım, Nilgün (2021). Rigid boundaries between Turkey and China: is political mobility possible?, *Turkish Studies*, 22(1), 28-48. <https://doi.org/10.1080/14683849.2020.1716191>.
- Ergenç, Ceren (2015). Can Two Ends of Asia Meet? An Overview of Contemporary Turkey-China Relations. *East Asia*, 32, 289-308.
- Globe (2022, 8 June). “Between Securitization and Diplomacy: Türkiye's Mediation in the Russia-Ukraine War” by Pınar Akpınar. https://www.globe-project.eu/en/between-securitization-and-diplomacy-turkiye-s-mediation-in-the-russia-ukraine-war_15921
- Güneylioğlu, Murat (2022). The Turkey-China rapprochement in the context of the BRI: a geoeconomic perspective. *Australian Journal of International Affairs*, 76(5), 546–574. <https://doi.org/10.1080/10357718.2022.2076805>
- Gürel, Burak ve Kozluca, Mina (2022). Chinese Investment in Turkey: The Belt and Road Initiative, Rising Expectations and Ground Realities. *European Review*, 30(6), 806-834. <https://doi.org/10.1017/S1062798721000296>
- Işık, Ahmet Faruk ve Zou, Zhiqiang (2019). China-Turkey Security Cooperation Under the Background of the Belt and Road and the ‘Middle Corridor’ Initiatives. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 13(2), 278–293. <https://doi.org/10.1080/25765949.2019.1605572>

- Kemoklidze, Nino (2021). China's Belt and Road Initiative: Opportunities and Challenges for Georgia. *Lex Portus*, 7(2), 64–105. <https://doi.org/10.26886/2524-101X.7.2.2021.4>
- Khokrishvili, Elguja & Lebanidze, Bidzina (2022). Georgia and the Black Sea: Risks, Resilience and Opportunities. *Z Außen Sicherheitspolit*, 15, 189–200. <https://doi.org/10.1007/s12399-022-00913-9>
- Kirchberger, S. & Sinjen, S. & Wörmer, N. (2022). "Introduction: Analyzing the Shifts in Sino-Russian Strategic Cooperation Since 2014". In *Russia-China Relations- Emerging Alliance or Eternal Rivals?*, Sarah Kirchberger, Svenja Sinjen, Nils Wörmer (Eds). Springer Publications. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-97012-3>
- Meister, Stefan (2022, 6 Aralık). Geopolitical Shifts in the Black Sea Region. *Internationale Politik Quarterly*. <https://ip-quarterly.com/en/geopolitical-shifts-black-sea-region>
- Modern Diplomacy (2023, 10 March). "Turkey as an ally and a mediator in the Russia-Ukraine War. What does it want from it?" by Emmanuel Selva Royan. <https://moderndiplomacy.eu/2023/03/10/turkey-as-an-ally-and-a-mediator-in-the-russia-ukraine-war-what-does-it-want-from-it/>
- Öniş, Ziya ve Yalikun, Maimati (2021). Emerging partnership in a post-Western world? The political economy of China-Turkey relations. *Southeast European and Black Sea Studies*, 21(4), 507–529. <https://doi.org/10.1080/14683857.2021.1981624>
- Özşahin, M. C., Donelli, F. ve Gasco, R. (2022). China-Turkey Relations from the Perspective of Neoclassical Realism. *Contemporary Review of the Middle East*, 9(2) 218–239. <https://doi.org/10.1177/234779892110626>
- Sanders, Deborah (2021). The Black Sea Region Caught Between East and West. *The Journal of Slavic Military*

- Studies*, 34(2), 202–225.
<https://doi.org/10.1080/13518046.2021.1990561>
- SCO (2022). The Samarkand Declaration of the Heads of State Council of the Shanghai Cooperation Organisation.
<http://eng.sectsco.org/documents/>
- Sheldon-Duplaix, Alexandre (2022). “Russia-China Naval Partnership and Its Significance”. In *In Russia-China Relations- Emerging Alliance or Eternal Rivals?*, (101-120) Sarah Kirchberger, Svenja Sinjen, Nils Wörmer (Eds). Springer Publications. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-97012-3>
- Silk Road Briefing (2022, April 28). China Begins Using Caspian & Black Sea Routes For European Trade.
<https://www.silkroadbriefing.com/news/2022/04/28/china-begins-using-caspian-black-sea-routes-for-european-trade/>
- Silk Road Briefing (2023, January 28). China’s 2023 Trade and Investment with Türkiye: Development Trends. By Emil Avdaliani,
<https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/01/25/chinas-2023-trade-and-investment-with-turkiye-trends/#:~:text=As%20of%202022%20China%20had,varies%20from%20sector%20to%20sector.>
- SWP Berlin (2022, 06 April). “Perceptions in Turkey about the War in Ukraine” by Sinem Adar. <https://www.swp-berlin.org/en/publication/perceptions-in-turkey-about-the-war-in-ukraine>
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2017). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Wang Yi ile Ortak Basın Toplantısı, 3 Ağustos 2017, Pekin. https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-cin-halk-cumhuriyeti-disisleri-bakani-wang-yi-ile-ortak-basin-toplantisi_-3-agustos.tr.mfa
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2023). Türkiye'nin Çok Taraflı Ulaştırma Politikası.

[https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-tarafli-
ulastirma-politikasi.tr.mfa](https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-cok-tarafli-
ulastirma-politikasi.tr.mfa)

The New York Times (2018, 10 Aug). Erdogan: How Turkey Sees the Crisis With the U.S. <https://www.nytimes.com/2018/08/10/opinion/turkey-erdogan-trump-crisis-sanctions.html>

TÜİK (2023, 31 Ocak). Dış Ticaret İstatistikleri, Aralık 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Aralik-2022-49633>

Xinhua (2022, April 14). China's Xi'an launches new freight train service to Europe. <https://english.news.cn/20220414/37973117886d42c0b96f787e82a9ea1a/c.html>

Yılmaz, Gözde & Eliküçük Yıldırım, Nilgün (2020) Authoritarian diffusion or cooperation? Turkey's emerging engagement with China. *Democratization*, 27(7), 1202-1220. <https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1777984>

Yu, Haijie (2021). China-Turkey Strategic Docking and Cooperation under the Belt and Road Initiative: Progress, Challenges and Prospects. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 15(2), 254-273. <https://doi.org/10.1080/25765949.2021.1928411>

YAZARLAR

Adnan SEYAZ

Adnan Seyaz lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler (İngilizce) bölümünde tamamlamıştır. Lisansüstü çalışmalarını aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında tamamlayarak 2018 yılında “Sovyet Sonrası Rusya Federasyonu’nda Demokrasi Tecrübesi: Rekabetçi Otoriteryanizm” başlıklı teziyle doktor unvanını almıştır. Bir dönem Vilnius Üniversitesi’nde (Litvanya) eğitim görmüş ve Rusya, Almanya, Polonya ve Sırbistan’da çeşitli konferanslarda bildiriler sunmuştur. Çalışma alanları Rusya siyaseti, Post-Sovyet çalışmaları, demokratikleşme ve otoriterleşme konularını kapsamakta ve bu alanlarda yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır. 2009 yılından beri Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde görev yapmaktadır.

Ahmet ATEŞ

Lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden 2011 yılında almıştır. Müteakiben, aynı üniversitede “Stratejik İstihbarat ve Türk Dış Politikası’na Etkisi” başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini 2013 yılında tamamlamıştır. 2015 yılında University of Delaware Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine başlamıştır. 2017 yılında “An Evaluation of the US Intelligence Community after 9/11” adlı tezi ile ikinci yüksek lisans derecesini alan Ahmet Ateş 2020 yılında aynı üniversiteden “Understanding the Change in Intelligence Organizations: An Institutional Framework” adlı tezi ile doktor unvanı almıştır. Temel araştırma alanları istihbarat ve ulusal güvenlidir.

Anıl Çağlar ERKAN

2011 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olmuştur. 2013 yılında Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

Programını tamamlamıştır 2014 yılından beri Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Tefenni Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü İnsan Kaynakları Yönetimi Programında Dr. Öğr. Üyesi olarak çalışmaktadır. Erkan, enerji, dış politika ve güvenlik alanlarında çalışmalar yapmaktadır.

Ayça EMİNOĞLU

1997 yılında Yakın Doğu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında yüksek lisansını ve 2011-2015 yılları arasında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası ilişkiler Anabilim dalında doktora eğitimini bitirmiştir. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası ilişkiler Bölümünde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Eda TUTAK

1989 yılında İzmir’de doğan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak; 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden bölüm birincisi ve yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Ardından 2014 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler anabilim dalı tezli yüksek lisans programını, 2021 yılında ise aynı üniversitede Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında doktora programını tamamladı. 2015-2017 tarihleri arasında İzmir Olgunlaşma Enstitüsü Araştırma Birimi’nde hizmet verdikten sonra 2017’de Gümüşhane Üniversitesi’nde Öğretim Görevlisi olarak göreve başlayan Tutak, 2022 yılında Doktor Öğretim Üyesi olarak Gümüşhane Üniversitesi İrfan Can Köse Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümüne atandı. Halen bu üniversitede Hukuk Bölümü Başkanı olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Eda Tutak, uluslararası ilişkiler alanında spesifik olarak deniz gücü,

denizcilik stratejileri ve denizcilik politikaları kapsamında çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi KIRBAŞOĞLU

01.09.1993 tarihinde Erzurum İli Yakutiye İlçesi'nde doğdu. 2015 yılında Atatürk Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. 2019 yılında yüksek lisans öğrenimini Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda tamamladı ve “Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2019 yılında, YÖK 100/2000 Doktora Projesi kapsamında, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ve Terör öncelikli alanında doktora öğrenimine başladı. 2021 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi – İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arş. Gör. olarak görev yapmayı sürdürmektedir.

Gökhan ÖÇALAN

1989 yılı Tokat Erbaa doğumlu olan yazar, ilk orta ve lise eğitimini Erbaa'da tamamlamış, 2008-2012 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans, 2013-2015 yılları arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2019 yılından itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. 2016 yılında Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak memuriyet görevine başlayan yazar, hâlihazırda Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Giresun Askerlik Şube Başkanlığı'nda görevine devam etmektedir. Evli olan yazar iyi seviyede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Rusça bilmektedir.

Hasan YILMAZ

1995 yılında Kara Harp Okulundan mezun olmuş, çeşitli birlik komutanlığı ve yurt içi ve yurt dışı karargâh görevlerinde bulunmuştur. 2000-2001 yıllarında ABD Dz.Kuv.leri Yüksek Lisans Okulunda Uluslararası Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları alanında “Turkey and the Middle East: Threats and Opportunities” başlıklı tez ile yüksek lisans derecesi, 2015-2016 yıllarında Barselona Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler alanında “Turkey’s Foreign Policy Towards Russia: Business as Usual?” başlıklı tez ile diğer yüksek lisans derecesini almıştır. 2018 yılında TSK’dan emekli olmuştur. Halen Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Doktora Programı öğrencisidir.

Hülya KINIK

Hülya Kınık, 2012 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından mezun olmuştur. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans programını; 2022 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında doktora eğitimini tamamlamıştır. Kınık’ın “Yükselen Güçler”in uluslararası sistem üzerindeki etkilerini, ağırlıklı olarak Türk Dış Politikası’na odaklanarak araştırdığı doktoru tezi, 2023 YÖK Üstün Başarı Ödülleri kapsamında Sosyal ve Beşerî Bilimler alanında yılın en iyi doktora tezi ödülüne layık görülmüştür. 2014-2023 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapan Kınık, Ağustos 2023 itibarıyla Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Kemal GÖKÇAY

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden 2010 yılında mezun oldu. 2012’de aynı üniversite ve bölümde yüksek lisansını bitirdi. 2013-2014 yıllarında Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 2015 yılında MEB yurt dışı lüsans üstü bursu kapsamında ABD’ye gitti. Önce University of Texas at Austin (Austin, Teksas) 1 yıl dil eğitimi, ardından Georgia State University’de (Atlanta, Georgia) ikinci Master’ını tamamladı. 2019’dan beri Atatürk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bursa Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktorasına devam etmektedir.

Meltem HASANÇEBİ

20.09.1991 tarihinde Trabzon ili Araklı ilçesinde doğdu. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun oldu. 2016 yılında Atatürk Üniversitesi - Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı’na başladı. 2021 yılında Giresun Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda yüksek lisans programını tamamladı ve “"Kemalist Söylem" Üzerinden Türk Dış Politikası’nı Anlamak” başlıklı yüksek lisans teziyle Uluslararası İlişkiler uzmanı unvanını aldı. 2021 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı’nda doktora programına halen devam etmektedir.

Muhammet NEGİZ

Uludağ Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü mezunudur. Rusya Federasyonu Eğitim Bakanlığı Dil Bursu ile St. Petersburg Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi’nde eğitim almıştır. Erzincan Üniversitesi (EBYÜ) işletme yüksek lisansının ardından lisansüstü eğitimine EBYÜ-Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Ortak Doktora Programında devam etmektedir. Erzincan Üniversitesi’ndeki

araştırma görevliliği ve Abay Kazak Dil ve Kültür Merkezi koordinatör yardımcılığı görevleri sonrasında halen Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Muharrem BAYRAK

Muharrem Bayrak, Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda YÖK 100/2000 "Uluslararası Güvenlik ve Terör" Doktora Programı'nda öğrencidir. Yüksek lisans eğitimini "Nordik ve AB güvenlik Yaklaşımlarının Güvenlikleştirme Teorisi Çerçevesinde Analizi" başlıklı teziyle 2019-2022 yılları arasında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Doç. Dr. Vahit Güntay danışmanlığında tamamlamıştır. Lisans eğitimini 2014-2019 yılları arasında yine aynı üniversitede tamamlamıştır. Bayrak, 2022 yılında KTÜ SBE Uluslararası İlişkiler A.B.D. YÖK 100/2000 Uluslararası Güvenlik ve Terör Doktora programında öğrenciliğine devam etmektedir. Bayrak, KTÜ Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde araştırmacı olarak görev üstlenmektedir. Araştırma alanlarını, uluslararası ilişkiler ana başlığı altında uluslararası güvenlik çalışmaları, güvenlik teorileri, terörizm ve siber güvenlik oluşturmaktadır.

Murat ÇEMREK

Sırasıyla ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans, Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde yüksek lisans ve doktora ve Budapeşte Koleji: Yüksek İhtisas Çalışmaları Enstitüsü'nde (Macaristan) doktora sonrası çalışmasını tamamladı. Bilkent, Atatürk Alato (Kırgızistan), Selçuk, El Farabi (Kazakistan) Üniversitelerinde ve Polis Akademisi'nde lisanstan doktora çeşitli düzeylerde dersler verdi. Ahmet Yesevi Uluslararası Üniversitesi'nin (Kazakistan) Avrasya Araştırma Enstitüsü'nün Kurucu Müdürlüğünü üstlendi. Selçuk Üniversitesi'nde Bölüm

Başkanlığı, Erol Güngör Türk Diasporası Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü ve Üniversite Erasmus Programı Koordinatörlüğünü yürütücülüğünü yapmış olan Çemrek, halen Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Bölüm Başkanlığı, Türkçe ve İngilizce olmak üzere birçok ulusal ve uluslararası dergide makale, değerlendirme, kitap bölümü yazan Çemrek, birçok akademik derginin de editörler kurulu, hakem ve bilimsel danışmanlar kurulunda yer almaktadır.

Murat ÜLGÜL

Doç. Dr. Murat Ülgül, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesidir. 2006 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde lisans eğitimini bitirdikten sonra ABD'de Florida State University'de Doğu Avrupa ve Rus Çalışmaları programında (2008-2010) ve University of Delaware'da Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde (2010-2012) yüksek lisans yapmıştır. 2015 yılında University of Delaware'da doktorasını tamamlamıştır. Başta International Relations, Middle East Policy ve International Spectator olmak üzere birçok uluslararası ve ulusal dergide yayını ve kitap bölümleri olan Dr. Ülgül, aynı zamanda Uluslararası Güvenliğe Giriş (Nobel Akademik Yayıncılık, 2021) kitabının da editörlerindedir.

Müge YÜCE

2010 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programından, 2014 yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN) Uluslararası İlişkiler yüksek lisans programından mezun olmuştur. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde doktora eğitimini tamamlayan yazar, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Dr. Öğr. Üyesi olarak görev yapmaktadır. Özel çalışma alanı Çin Dış Politikası olan Yüce, daha önce Turku, Opole ve Tayvan National Chung Hsing Üniversiteleri'nde bulunmuştur.

Nimet KALKAN

Nimet Kalkan, İşletme Bölümü ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programlarında çift anadal yaparak Ufuk Üniversitesinden mezun olmuştur. Eğitimini burslu ve birincilik derecesi ile tamamlayan Kalkan, 2015 yılından bu yana Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Aynı üniversitede İşletme Bütünleşik Doktora Programını 2023 yılında tamamlayan Kalkan'ın akademik çalışmaları; stratejik yönetim, uluslararası işletmecilik, birleşme ve satınalmalar, ihracat, sürdürülebilirlik ve etik gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.

Nükhet GÜNTAY

Nükhet Güntay, 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında yine Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2021 yılında aynı programda, Güvenlik ve Terör alanında 100/2000 YÖK Projesi destekli burslu doktora eğitimine başlamıştır ve bu programda çalışmalarını sürdürmektedir. Lisans eğitimi sırasında Mevlâna değişim programı kapsamında Kazakistan'da, yüksek lisans ve doktora eğitimi sırasında Erasmus değişim programı kapsamında Portekiz'de bulunmuştur.

Rukiye PATAN

Rukiye Aleyna Patan 1998 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 2016 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü lisans programına başlayıp 2020 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde Yüksek Lisans programına başlayan Rukiye Aleyna Patan, Potsdam

Üniversitesi'nde değişim programını tamamladıktan sonra 2023 yılında Münih Teknik Üniversitesi'nde ikinci Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

Vahit GÜNTAY

2008 yılında Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini, 2016 yılında yine aynı programda doktora eğitimini tamamlamıştır. 2009-2016 yılları arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapan GÜntay, 2017 yılından bu yana aynı bölümde Doç. Dr. olarak görevine devam etmektedir. Doktora çalışması öncesi ve sonrasında yurtiçi ve dışında siber güvenlik ile ilgili birçok araştırma ve projeye katkı sağlayan GÜntay; lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde Siber Politikalar, Siber İstihbarat ve Dış Politika, Dijital Diploması, Devletler ve Yapay Zekâ gibi dersler vermektedir.

KARADENİZ

2022 GELİŞMELERİ IŞIĞINDA
BÖLGESEL DEĞERLENDİRMELER

KTÜ-SAM Kitapları 3

www.ktu.edu.tr/sam

ISBN: 978-605-2271-60-5

© 2023 Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

1. Baskı: Aralık 2023, Trabzon